

نقش حسابرسان در بحران مالی

✍️ علی مروتی شریف آبادی
استادیار گروه مدیریت صنعتی دانشگاه یزد

✍️ علی فاضل یزدی
دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یزد،
پاشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، یزد

بحران مالی و حسابرسان

از مشخصه‌های بارز بحران‌های مالی اخیر این بوده است که این بحران‌ها به تدریج توسط اقتصادهای غربی به ویژه ایالات متحده به وجود آمده است و از طریق افزایش اعتبار و پذیرش ریسک از میان سندهای مالی پیچیده و ساختارهای شرکت و ساز و کارهای نظارتی غیرموثر تحریک شده است. بانک‌ها، صندوق‌های سرمایه‌گذاری و شرکت‌های بیمه عامل‌های اصلی در امور مالی اقتصاد بوده‌اند، برآوردهای انجام شده نشان می‌دهد که این بنگاه‌ها در حدود ۲/۸ میلیارد دلار از دست داده‌اند. علاوه بر هزینه‌های مالی، این بحران‌ها هزینه‌های اجتماعی نیز در پی داشته‌اند که محاسبه دقیق این هزینه‌ها امکان‌پذیر نبوده است (بانک انگلیس^(۳)، ۲۰۰۸). اقدامات زیادی توسط کشورهای مختلف برای برون‌رفت از این بحران‌ها انجام گرفته است به عنوان نمونه، دولت بریتانیا در حدود ۷۵۰ میلیارد دلار برای حمایت از اقدامات مالی در نظر گرفته است (سیکا، ۲۰۰۸a). دولت ایالات متحده حدود ۸/۵ میلیارد دلار (حدود ۶۰ درصد تولید ناخالص داخلی) را برای جلوگیری از سقوط سیستم مالی خود در نظر گرفته است (سیکا، ۲۰۰۸c). دولت آلمان بالغ بر ۴۰۰ میلیارد دلار برای کمک به بانک‌های بحران‌زده اختصاص داده است و همچنین کشورهای مانند ایرلند، ایسلند، مجارستان و ترکیه از بانک بین‌المللی پول تقاضای کمک کردند تا از این طریق بحران رخ داده را مدیریت کنند (وال استریت^(۴)، ۲۰۰۸). برآورد اولیه نشان می‌دهد که بانک‌های غربی، برخلاف بسیاری از استانداردهای حسابداری، در حدود ۵۰۰ میلیارد دلار دارایی‌ها و

مقدمه

حسابرسی‌های انجام شده توسط حسابرسان مستقل، سبب اعتباربخشی به اطلاعات شرکت‌ها شده و همچنین وظیفه و نقش شرکت‌ها و مدیران آنها را در راستای تهیه و ارائه اطلاعات مالی متذکر می‌شود. حسابرسی گزارش‌های مالی یک شرکت باعث ایجاد یک اطمینان منطقی برای ذینفعان آن شرکت که از این اطلاعات استفاده می‌کنند، می‌شود (سیکا^(۱)، ۲۰۰۸b).

در سال‌های اخیر، بر اساس این ادعا که حسابداران اظهارنظرهای مستقل، واقعی، منصفانه و درستی از رویدادهای شرکت فراهم می‌کنند، حسابداران به عنوان حسابرسان، جایگاه حقوقی خود را مستحکم کرده‌اند با این وجود ادعا شده است که این مهارت، سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و سایر ذینفعان را توانمند می‌سازد تا ریسک را کنترل و مدیریت کنند. این ادعا پیوسته باتوجه به کلاهبرداری‌ها و ورشکستگی‌های غیرمنتظره شرکت‌ها نقض شده است. باتوجه به تشدید چنین رویدادهای این سوءظن افزایش داده است که حسابرسان استقلال، مهارت و انگیزه لازم را برای اظهار نظر نسبت به رویدادهای شرکت ندارند (اوکنر^(۲)، ۱۹۸۷).

در سال ۲۰۰۸ میلادی، اقتصادهای کلان غربی وارد بحران عمیق مالی شدند که این بحران خود را از طریق ورشکستگی بانک‌ها و مداخله‌های زیاد دولت برای نجات مؤسسات مالی نشان داد. در این مقاله، از طریق بررسی گزارش‌های حسابرسی از صورت‌های مالی متقلبانه، درباره کیفیت کار حسابرسی صحبت خواهد شد (سیکا، ۲۰۰۹).

قرار گرفت. در اینجا سؤال مطرح شده این است که چرا گزارش‌های حسابرسی دچار فرسایش شده‌اند؟ علت این است که نتایج گزارش‌های حسابرسی در معرض سیاست‌های سازمانی و نظارتی قرار گرفته است، یعنی حسابرسان ممکن است به خاطر به خطر افتادن منافع خود، حساب‌های بانکی را تعدیل کنند.

قانونگذاران در ورشکستگی قبلی بانک‌ها، اعتقاد داشتند سکوت حسابرسان باعث آسیب‌های بزرگی به سپرده‌گذاران و مشتریان شده است. از موضوعات مورد اعتراض حسابرسان این بود که بحران‌های مالی به طور ناگهانی رشد کرده‌اند و لذا آنها آمادگی لازم را برای قضاوت در مورد مشکلات مالی نداشتند ولی ایرادی که به چنین اعتراضی وارد است، نقش مهم نظام‌های سرمایه‌داری در بحران‌های اخیر بود به عنوان نمونه در ایالات متحده بحران پس انداز توسط فاین می^(۱۱) به وجود آمد که یک تاریخچه حسابداری و حسابرسی داشت یا سقوط بانک اعتباری و تجاری بین‌المللی بریتانیا (بزرگترین شکست بانکی قرن بیستم) دلایل رد این ادعا عنوان شده است (سیکا، ۲۰۰۹).

استقلال حسابرسان در بحران مالی

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که مؤسسات حسابرسی ارائه دهنده خدمات غیرحسابرسی به صورت اجتناب‌ناپذیر، سؤالات زیادی را درباره خودکفایی و استقلال حسابرسان ایجاد می‌کنند که از جمله موضوعات قابل بحث در حسابرسی است. به نظر می‌رسد که میان نقش قانونی و عرفی حسابرسان و سایر خدماتی مغایرت‌ها و تداخل‌هایی وجود دارد که ارائه می‌دهند (سیکا، ۲۰۰۸b).

نگرانی‌ها در مورد روش‌ها و طرح‌های حسابرسی توسط تعدادی از پژوهشگران گسترش یافته است به طوری که پژوهشگر ایرلندی، حسابرسان را به عنوان "یک لطیفه و هدر رفتن زمان" توصیف کرده است. ایشان حسابرسان را مانعی برای اشتغال‌زایی شرکت‌ها می‌دانند و اعتقاد دارند مشکلاتی که بانک‌های غربی گریبان‌گیر آن هستند به علت حسابرسی‌های است که از استقلال لازم برخوردار نبوده‌اند ولی تعدادی از کارشناسان آمریکایی اعتقاد دارند که در جریان اقدامات متقلبانه در بحران اخیر اتهامی علیه حسابرسان مطرح نیست اگر چه بر خلاف سایر بحران‌ها، این بار حسابرسان تحت فشار بیشتری قرار گرفتند (سیکا و...، ۲۰۰۷).

تحقیق و پژوهش در حسابرسی و تغییرات در نظام سرمایه‌داری موضوعات مطرح شده قبلی، نتایج حاصل از کنترل و مدیریت درآمدها، قدرت بیش از حد حسابرسان و ناموفق بودن روش‌های حسابرسی متداول و قدیمی را مورد تاکید قرار می‌دهد. هنوز نیز حسابرسان به تغییرات در نظام سرمایه‌داری و نتایج پدیدار شده توجه کمی دارند، در حال حاضر، لازم است که حسابرسان روش‌ها و شیوه‌هایی را فرا بگیرند که متناسب با تغییرات در نظام سرمایه‌داری است تا به گونه‌ای بدنامی‌های اخیر را جبران کنند. در بحران‌های اخیر مؤسسات حسابرسی به دلیل اهمیت اظهارنظر آن‌ها برای مؤسسات و سازمان‌های دولتی، حق‌الزحمه‌های زیادی دریافت کردند (هیأت عملکردهای حسابرسی، ۲۰۰۴).

با توجه به مباحث موجود، دو موضوع اساسی و مهم مطرح می‌گردد، اولین و قدیمی‌ترین موضوع مطرح شده در مورد سایر خدمات مؤسسات حسابرسی به بانک‌ها و شرکت‌ها و

بدهی‌های اشتباه داشته‌اند در حالی که اکنون این ارقام در حال اصلاح است. تعدادی از بانک‌ها از طریق نشان دادن ارزش بالاتری برای دارایی‌های خود برای دوره طولانی از آن برای نشان دادن سودهای بالاتر و پنهان کردن خسارت‌ها و زیان‌های خود استفاده می‌کردند. در این شرایط، فشار روی حسابرسان به خاطر این باور که "چراغ سبز از حسابرس بدین معنی است که روش‌های حسابداری شرکت مورد پذیرش است" افزایش یافته است (فرگوسن^(۵)، ۲۰۰۸).

مطالعات انجام گرفته در بریتانیا، ایالات متحده، آلمان، ایسلند، هلند، فرانسه و سوئیس نشان می‌دهد که اقدامات مالی متقلبانه توسط شرکت‌ها و بانک‌های انجام گرفته که قبل از ورود به بحران اظهارنظر حسابرسان نسبت به صورت‌های مالی آن‌ها، مقبول بوده است. به عنوان نمونه در ۲۸ ژانویه سال ۲۰۰۸ میلادی، پنجمین بانک بزرگ سرمایه‌گذاری در آمریکا، برن استرن^(۶) اظهار نظر مقبول نسبت به گزارش‌های مالی خود دریافت کرد که سرانجام در ۱۰ مارس به علت مشکلات مالی با حمایت دولت فروخته شد (بورس اوراق بهادار آمریکا^(۷)، ۲۰۰۸) در ۲۷ فوریه سال ۲۰۰۸ میلادی شرکت کارلی لی^(۸) اظهارنظر مقبول نسبت

به صورت‌های مالی خود دریافت کرد در حالی که تا ۹ مارس شرکت در حال صحبت با بدهکاران بود و در نهایت در ۱۲ مارس به علت عدم توانایی در پرداخت بدهی‌های خود در معرض نابودی قرار گرفت (سیکا، ۲۰۰۸a).

نقش حسابرسان در بحران مالی

بحران‌های مالی اخیر برخی سؤالات جدید را در ارتباط با طرح‌ها و روش‌های حسابرسی مطرح کرده است. ادعای مطرح شده این است که حسابرسی

بیرونی، باورپذیری را نسبت به گزارش‌های مالی افزایش می‌دهد. چنین ادعایی می‌تواند ناشی از این دیدگاه باشد که حسابرسان دارای دانش حسابداری هستند که بر اساس آن، قادر به افشای اطلاعات ممتاز می‌باشند. مشکل چنین فرضیه‌ای این است که بحران مالی موجود نشان داد که سایر شرکت‌ها و بانک‌هایی که گرفتار بحران موجود نشدند حتی پس از دریافت اظهارنظر مقبول نسبت به گزارش‌های مالی خود قانع نشدند به عنوان نمونه شرکت راک شمالی^(۹) در بریتانیا، پس از اینکه اظهار نظر مقبول نسبت به گزارش‌های مالی سال ۲۰۰۶ خود دریافت کرد در ۲۵ ژوئیه سال ۲۰۰۷ نیز گزارش تایید از بازرسان داخلی شرکت دریافت کرد تا نسبت به صحت حسابرسی انجام شده به اطمینان منطقی برسد (کمیته سهام خزانه اروپا^(۱۰)، ۲۰۰۸).

مطالعات انجام شده توسط (سیکا، ۲۰۰۹) نشان می‌دهد که بسیاری از بانک‌ها حتی در زمانی که اظهارنظر مقبول نسبت به صورت‌های مالی خود دریافت کردند باز نیز خواستار حمایت دولت بودند با این شرایط کمی‌باورپذیری نسبت به اظهارنظر حسابرسان مورد تردید

مطالعات انجام گرفته در کشورهای مختلف نشان می‌دهد اقدامات مالی متقلبانه توسط شرکت‌ها و بانک‌هایی انجام گرفته که قبل از ورود به بحران اظهارنظر حسابرسان نسبت به صورت‌های مالی آنها مقبول بوده است

تأثیر آن بر خودکفایی و استقلال کار حسابرسی است. از موارد بدنامی مؤسسات حسابرسی، انجام مشاوره‌های مالی برای مشتریان خود بوده است اما در تحقیقی که توسط هیأت عملکردهای حسابرسی^(۱۲) انجام گرفت، مشخص شد مغایرت‌های موجود در سود تحت تأثیر خدمات غیرحسابرسی مؤسسات حسابرسی قرار نداشته است که بر اساس نظر برخی از پژوهشگران، هیأت عملکردهای حسابرسی تحت تأثیر مؤسسات حسابرسی قرار گرفته است. در چنین حالتی که بخش عمده‌ای از نظارت و کنترل توسط گروه‌هایی انجام می‌شود که خود توجیه‌کننده و مشاور طرح‌های اقتصادی هستند، خلاف قوانین نظارتی است و در این حالت نیاز به اصلاح قوانین حسابرسی وجود دارد. موضوع دوم در ارتباط با مدل کلی حسابرسی و حق الزحمه حسابرسان است. مؤسسات حسابرسی، شرکت‌های سرمایه‌داری هستند که وابسته به شرکت‌ها برای کسب درآمد می‌باشند. تأثیر نوع اظهار نظر حسابرسان بر حق الزحمه آن‌ها باعث تأثیر قرار گرفتن استقلال حسابرسان می‌شود و این قابلیت را دارد که حسابرسان را نسبت به اعمال متقلبانه شرکت‌ها ساکت کند (هیأت عملکردهای حسابرسی، ۲۰۰۷).

مدل مطرح شده در مورد حسابرسی، مدل خصوصی‌سازی حسابرسی است که در این مدل، یک گروه سرمایه‌دار (حسابرسان) بر گروه دیگر سرمایه‌دار (مدیران شرکت‌ها) نظارت می‌کنند. از عیب‌های این مدل به وجود آوردن اکثریت قانونی مستقل به عنوان حسابرسان در جامعه است (هسلتین^(۱۳)، ۱۹۸۷).

بحران مالی اخیر، فرصتی را ایجاد کرد تا به زنجیره‌های رفتار سازمانی برای حسابرسی توجه شود در این مدل نیازی نیست که شرکت‌ها حسابداری مستقیماً درگیر حسابرسی شوند بلکه حسابرسی بانک‌ها و شرکت‌ها توسط بازرسان قانونی داخلی انجام شود. در این مدل، دانش حسابرسان داخلی نسبت به فعالیت‌های شرکت یا بانک افزایش می‌یابد و گزارش‌های حسابرسی علناً شاهد آشکار حسابرسی می‌باشند اگرچه تا حدودی فرآیندها و ارزش‌های سازمان، وابسته به محصول حسابرسی است چنین فرآیندهایی مدیریت کارکنان، انگیزه‌های اقتصادی و بینش مشتریان، مردم و حسابرسان را افزایش می‌دهد.

در سال‌های اخیر طرح‌ها و روش‌های حسابرسی تا حدود زیادی مورد انتقاد قرار گرفته است و این فرصت مناسبی را برای تحقیقات بیشتر از طریق بررسی و تحقیق پرونده‌های دادخواهی علیه حسابرسان ایجاد کرده است. اکنون نظام سرمایه‌داری سؤالات زیادی درباره مبنای دانش حسابرسی مطرح کرده است. آن‌ها اعتقاد دارند حسابرسان بیش از یک قرن است که روش‌های ثابت و سنتی را به کار گرفته‌اند که در آن چیزهای مشهود محاسبه، اندازه‌گیری و درستی وصحت آن‌ها از طریق مدارکی چون فاکتورها، سندها و... آزمون می‌شود در صورتی که اکنون سندهای پیچیده وابسته به وقایع آینده، این روش را تأثیر قرار داده است (سیکا، ۲۰۰۸).

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

بحران مالی اخیر، سؤالات متعددی را درباره نقش و ارزش حسابرسی مستقل مطرح کرده است. با توجه به موضوعات مطرح شده، اکنون چندان اظهار نظر مقبول حسابرسان در جامعه مورد پذیرش نیست و سوءظن‌هایی مثل اینکه حسابرسان صلاحیت

کافی برای بررسی رویدادهای مالی را ندارند و یا حسابرسان از استقلال کافی برخوردار نیستند مطرح است. اکنون زمان این فرا رسیده است که استانداردهای حسابرسی نیز همگان با پیشرفت‌های نظام سرمایه‌داری ترقی کرده و بتواند پاسخ‌گوی نیازهای موجود باشد تا در بحران‌های مالی که امکان دارد در آینده رخ دهد به این صورت تحت فشار قرار نگیرند.

پی‌نوشت‌ها:

1. Prem Sikka
2. O'connor
3. Bank of England
4. Wall Street
5. Ferguson
6. Bear Stearn
7. Security and Exchange Commission (SEC)
8. Car lylly
9. Northern Rock
10. UK house of commons treasury committee
11. Fannie Mae
12. Auditing Practices Board (APB)
13. Heseltine

منابع و مآخذ:

- 1- Auditing Practices Board (2007). Practice note 19: The audit of banks and building societies in the United Kingdom. London: APB.
- 2- Bank of England (2008). Financial stability report: No. 24, October 2008. London: Bank of England.
- 3- Ferguson, N. (2008). The ascent of money: A financial history of the world. London: Allen Lane.
- 4- Heseltine, M. (1987). Where there's a will. London: Hutchinson.
- 5- O'Connor, J. (1987). The meaning of crisis: A theoretical introduction. Oxford: Basil Blackwell.
- 6- Sikka, P. (2008a). Watching the detectives. The Guardian (Comment is free). <<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2008/mar/14/watchingthedetectives>> 14 March.
- 7- Sikka, P. (2008b). Globalization and its discontents: Accounting firms buy limited liability partnership legislation in Jersey. Accounting, Auditing and Accountability Journal, 21(3), 398-426.
- 8- Sikka, P. (2008c). Enterprise culture and accountancy firms: New masters of the universe. Accounting, Auditing and Accountability Journal, 21(2), 268-295.
- 9- Sikka, P. Financial crisis and the silence of the auditors / Accounting, organization and society (34). (2009). P 868873-
- 10- Sikka, P., Haslam, C., Kyriacou, O., & Agrizzi, D. (2007). Professionalising claims and the state of UK professional accountancy education: Some evidence. Accounting Education: An International Journal, 16(1), 3-21.
- 11- UK House of Commons Treasury Committee (2008). The run on the rock (two volumes). London: The Stationery Office.
- 12- United States Bankruptcy Court for the District Delaware (2008). Final report of Michael J. Missal bankruptcy court examiner: In re: New Century Trs Holdings, Inc., a Delaware corporation, et al. <graphics8.nytimes.com/packages/pdf/business/Final_Report_New_Century.pdf>.
- 13- US Securities Exchange Commission (2008). SEC's oversight of bear stearns and related entities: The consolidated supervised entity program. Washington, DC: SEC <http://finance.senate.gov/press/Gpress/2008/prg092608i.pdf>.